

Lapzárta

Miért utálják annyira az iparüzési adót a vállalkozók?

Lassan 30 éve követem hol közelről, hol nagyon közelről a magyar adórendszer alakulását az asztal legkülönbözőbb oldalán ülve. Kormányoktól függetlenül a mindenkori vállalkozói érdekképviseletek és a kormány képviselőinek adópolitikai egyeztetéseim mindig előkelő helyen volt az iparüzési adó megszüntetésének, jelentős csökkentésének a kérdése.

A konstrukció ugyan változott némileg, de alapjaiban a 30 éve kialakult rendszer működik ma is. Az iparüzési adó az illetéktörvénnyel együtt a két legrégebbi bevételi jogszabály Magyarországon és nyugodtan kijelenthető, hogy kiérdemelték a “gránitszilárdságú” adótörvény minősítést. Természetesen évente, akár többször is módosult a törvény, de a lényeg nem változott. A nettó árbevétel a kiindulópont bizonyos korrekciókkal, amiből le lehet vonni durván fogalmazva az EBITDA-ba nem tartozó költség elemeket. (Pl. Eladott áruk beszerzési értéke, anyagköltség, közvetített szolgáltatások értéke,) Pár éve történt az egyik legfontosabb változás, amikor a levonhatóságot az árbevétel mértékétől függően sávosan korlátozták.

Az adókulcs mértéke maximum 2% és az önkormányzatok többsége általában el is megy a maximumig. A nagyvárosokban pedig szinte kivétel nélkül a

2%-ot vetik ki. Van pár híresebb magyar iparüzési adó “paradicsom”, ahol a 0%-os adóval próbálnak olyan gazdasági tevékenységet a településre csábítani, amelyek egyébként soha ennek a településnek a környékére sem mentek volna. (Pl. Újlengyel.)

Pár érdekesség az iparüzési adó történetéből

A magyar adórendszer “egyszerűsítésének” jegyében 2003-ban bevezették az innovációs járulékot, amelyik a központi költségvetés bevétele.¹ Ennek a bevételi jogcímnak a sajátossága, hogy szinte egy az egyben lemásolták az iparüzési adót, azaz a vállalkozásoknak kétféle kell ugyanazon szabályok szerint adót fizetniük.

Az egész bürokráciát, ellenőrzést ugyanarra az adóalapra így sikerült megduplázni.

Az iparüzési adó elleni “közutálat” talán akkor hágott a tetőfokára, amikor a 2000-es évek közepén nagy tanácsadók megtámadták az EU luxemburgi bíróságán az iparüzési adót, arra hivatkozva, hogy mint forgalmi adó ellentétes az EU joggal, amelyik kimondja, hogy egy ország csak egy ÁFA jellegű adót alkalmazhat.

Az ötlet onnan jött, hogy Olaszországban IRAP néven egy némileg hasonló adófajta működik, amelyet szintén megtámadtak Luxemburgban és az eljárás elején az úgynevezett főtanácsnoki véleményben az olasz kormánnyal szemben foglalt állást a kijelölt főtanácsnok. Annak ellenére, hogy ezek a vélemények nem bírnak kötéssel a bíróságra, de nagyon gyakran a bíróság is hasonlóan foglal állást. Számos cég buzdult fel a tanácsadók biztatására és fordult a bírósághoz.

Az ügyet végül az olasz és a magyar kormány is megnyerte. Olaszországban 120 milliárdos volt a per tétje, Európában, de Magyarországon is több száz milliárd forintos vesztesége keletkezhetett volna az önkormányzatoknak. A vesztes tanácsadók szerint a túl nagy tét miatt politikai döntést hozott a bíróság és nem merték felvállalni a horribilis költségvetési veszteség következményeit. Más tanácsadók viszont felhívták rá a figyelmet, hogy az ÁFA direktívában meghatározott négy feltételtől legalább kettőnek nem felel meg az iparüzési adó.²

A 2010-es választások előtti utolsó évben fogadta el a kormány az iparüzési adó adminisztrációjának reformját. Eszerint az APEH átvette volna a teljes adminisztrációt, ellenőrzést. A 3200 potenciális adóhivatal helyett az APEH intézte volna a teljes lebonyolítást, jelentősen leegyszerűsítve a vállalkozások adózással kapcsolatos feladatait. Az önkormányzatoknál értelem szerűen megmaradt volna az adó kivetésének, az adókulcs és a kedvezmények meghatározásának joga és az ellenőrzési tevékenységben is részt vehetett volna. A nyilvánvaló előnyök ellenére az új parlament, amelyben jelentős lobbierők képviseltek a polgármesteri posztot is betöltő parlamenti képviselők, az elsők között törölték el ezt a változást.

A következő nagy változás - amire korábban már utaltam - 2013-ban következett be, amikor az adó alapjából levonható tételek az árbevételrel növekedve sávosan egyre kisebb mértékben lettek levonhatóak az adóalapból. Ennek következtében a nagy cégek tényleges iparüzési adó terhelése nőtt meg. Érdekes adalék még, hogy annak érdekében, hogy az adóteher csökkentése érdekében ne kezdjék el feldarabolni a cégeket, itt vezették be először a csoport adózás szabályait, amit azóta a társasági adónál is önkéntes választással lehetővé tettek.

Miért szerethetjük az iparüzési adót?

Az iparüzési adó jellegéből adódóan sokkal kevésbé érzékeny a gazdasági ciklusokra, mint a társasági adó. Gazdasági visszaesés esetén a cégek profitja és ebből következően a társasági adó alapja is sokkal jobban ingadozik, mint az árbevétel és az ehhez kötődő iparüzési adó. Külön szépsége az iparüzési adónak, hogy a vesz-

teséges cégeknek is fizetniük kell, ami tekintettel arra, hogy Magyarországon a cégek egy jelentős része a társasági adófizetés megúszása érdekében igyekszik "elkerülni" a nyereséget azt eredményezi, hogy a veszteséges cégek is kiveszik részüket a közteherviselésből.

Az alacsony hozzáadott értéket termelő vállalkozásoknak nem jelentős adóteher, mivel az iparüzési adó gyakorlatilag a hozzáadott értéket terheli.

Azon cégeknek sem jelent komoly adminisztrációt, amelyek csak pár önkormányzat területén működnek ezért komoly bürokratikus költséget számukra sem jelent az iparüzési adó.

Végezetül az adótudatosság, az adófizető és az önkormányzat közötti hatékony kapcsolat kialakulásának is egyik eszköze lehet az iparüzési adó. Kisebb településeken, ahol egy-egy komolyabb adófizető adja a helyi adóbevételek jelentős részét, kialakulhat egyfajta partneri kapcsolat az adófizető és az önkormányzat között. Az adófizető jobban beeláthat az önkormányzat gazdálkodásába, sőt akár befolyásuk is lehet az iparüzési adó felhasználására. Ez a fajta összefonódás azonban a korrupció melegágya is lehet.

Miért nem szerethetjük az iparüzési adót?

Magyarországon van néhány olyan terület, ahol nemzetközileg az élbolyban vagyunk. A sport területén például a kakaj-kenu vagy a vízilabda. Valószínűleg azzal is előkelő helyen vagyunk, hogy a helyi önkormányzati és a helyi adórendszer miatt Magyarország a 3200 adóhatóság országa. Egy kevesebb, mint 10 milliós országban ez kicsit soknak "tűnik". Az elmúlt években az adminisztrációs feladatokat illetően elindult egyfajta harmonizáció, de azért még mindig előfordulhat, hogy bizonyos eljárási kérdésekben a különböző önkormányzatok eltérő gyakorlatot követnek.

Az iparüzési adó különösen azon adófizetők számára jelent komoly adminisztrációt, akik több településen végzik a tevékenységüket, de számos olyan cég van amelyiknek akár több száz településen van üzleti jelenléte a több ezer helyen működő Magyar Postáról nem is beszélve. Ezen cégeknek számos önkormányzati adóhatóság spe-

cialításaihoz kell igazodni. Az adóalap megosztás szinte külön tudománynak számít az adószakmán belül. Mindegyik önkormányzat külön-külön is jogosult ellenőrzést végezni az adott cégeknél és természetesen ezzel a joggal élnek is.

A helyzet akkor kezd el igazán bonyolulttá válni, ha az egyik önkormányzatnál komolyabb adóhiány vagy többlet kerül a felszínre, mert ilyenkor több tíz vagy száz másik önkormányzatnál kell a rájuk jutó különbözetet kezelni. Elég rosszul hangzik. Ha ez ennyire szörnyű, akkor kérdezhetjük miért nincs tele a szaksajtó a vállalkozók sirámaival? A válasz elég egyszerű. Vannak a szakmában közismert rémtörténetek, de alapjában véve az önkormányzatok viszonylag ritkán támadják a nagy adófizetőket. Ennek több oka is van.

A 3200 önkormányzat értelemszerűen nem tud olyan technikailag és szakmailag felkészült adóhatóságot felépíteni, mint az összes állami adót beszedő központi adóhatóság. Különösen igaz ez a kisebb településekre. Emellett a helyi összefonódásoknak, külön alkuknak is remek terpe az iparüzési adó. Vállalkozások, de önkormányzatok is nyíltan beszélnek róla, hogy milyen alkuk kötöttek helyben. Közrejátszhat benne a félelem is, hogy ne üldözzük el túlzott agresszivitással a jól fizető adóalanyt. Talán mindezek miatt nem véletlen, hogy több, mint tíz éves adótanácsadói gyakorlatom során, amit az egyik legnagyobb adótanácsadással is foglalkozó cégnél töltöttem el, szinte alig volt helyi iparüzési adóval kapcsolatos ügyem. Bezzeg társasági adós vitákból bőven volt tanácsadási munkánk.

A település szerkezeti sajátosságok és a lakossági jövedelmek, vagyon eloszlása és a gazdasági tevékenységek koncentrációja miatt szinte bármilyen lehetséges adóalapra vetnek ki helyi adót az biztosan differenciál az önkormányzatok között, miközben a lakossághoz kötődő feladatok egy jelentős része a lakosság arányában minden településen egyformán jelenik meg. (Pl. közigazgatási, oktatási, egészségügyi, szociális, közvilágítási feladatok.) A helyi iparüzési adó ebből a szempontból a leginkább differenciáló hatású. A gazdasági tevékenységek gyakran a mérhetőség elvén alapulva koncentrálnak az egyes településeken miközben a vállalkozásoknál dolgozók egy része kvázi "alvó településeken"

él, de az önkormányzati alapfeladatok ugyanúgy megjelennek ezen településeken is.

Nem véletlen, hogy az önkormányzati rendszer elmúlt 30 évében az egyik legfontosabb konfliktus forrás volt az iparüzési adó egyenetlen eloszlása és az emiatt szükségessé váló kiegyenlítő rendszerek kialakítása. Volt olyan időszak, hogy egyes szerencsés települések, ahol a relatíve kis mérethez tartozott egy nagy ipari üzem a befolyó iparüzési adó nagysága miatt „fűrődtek” a pénzben. Eközben kis települések százaiban egyáltalán nem képződött iparüzési adó bevétel.

Ennek eredményeképpen az állami támogatásoknál épültek ki kiegyenlítő mechanizmusok, sőt bevezetésre került egy olyan speciális adó-nem, szolidaritási hozzájárulás néven, amit a nagy adóérőképesseggel rendelkező önkormányzatoknak kell fizetnie a költségvetésnek, amiből visszaosztanak a szegényebb önkormányzatok számára.

Az állam tehát bevezet egy olyan az önkormányzatok által kivetett, beszedett adót, amelyek jelentősen differenciál az önkormányzatok között, emiatt a nagy adóbevételű önkormányzatoktól elvonja a bevétel egy jelentős részét, hogy visszaossa a szegény önkormányzatok felé. Ennek érdekében pedig 3200 önkormányzaton keresztül működött egy bürokratikus adóadminisztrációs rendszert, ami sokba kerül az önkormányzatoknak és az adófizető vállalkozásoknak.

Gazdaságpolitikai szempontból is vannak komoly kifogások az iparüzési adóval szemben. Tekintettel arra, hogy az adóalap nagyjából a hozzáadott érték (nyereség, amortizáció, bér és élőmunka közterhek, kamat, adók) ezért nemzetgazdaságilag minél nagyobb hozzáadott értéket termel egy vállalkozás annál nagyobb az adóterhe. Pontosan ezért a leghatékonyabb cégeknél az iparüzési adó ma már jelentősebb teher, mint a társasági adó, de az államháztartás szintjén is évek óta több az iparüzési adóbevétel, mint a társasági adó.

A magyar adópolitika versenyképességi „marketingjének” hosszú ideje visszatérő eleme, hogy milyen alacsony nálunk a társasági adókulcs és mélyen hallgatunk az iparüzési adóról. További problémát jelent, hogy ez a Hungaricum más-hol nem igazán ismeretes és még a kettős adózást

elkerülő egyezmények többsége sem terjed ki az iparüzési adóra.

A külföldi befektetők természetesen még a befektetési döntéshozatal során „értésülnek” erről az adónemről is és végül ennek tudatában döntenek. A marketing azonban részben sikeres hiszen társasági adó fronton a nemzetközi statisztikák szerint Magyarország szinte paradicsomi állapotokat kínál a befektetők számára. A marketing olyan jól sikerült, hogy például az Európai Bizottság társasági adókulcsokat bemutató statisztikája szerint Magyarországon 10,8% a társasági adó jellegű adók terhelése. (Nominális adókulcsok) Az effektív adóterhelése a nem pénzügyi vállalatoknak pedig 11,1%.³ Ezek a statisztikák egyébként a magyar esteben nyilvánvaló butaságokat mutatnak, hiszen az almát és a dinnyét jól összeadva a két teljesen különböző adóalapra vetülő adókulcsot adják össze nominálisan, ami nyilvánvaló szakmai hiba.⁴

A jól sikerült kommunikáció viszont úgy tűnik kezd visszautlni. A Covid járvány talán egyik leglátványosabb fejleménye a nemzetközi porondon, hogy felgyorsultak a nemzetközi társasági adó harmonizációs tárgyalások és a legnagyobb országok minden jel szerint ki fognak kényszeríteni egy 15% körüli társasági adó minimumot. A közhangulat annyira megváltozott, hogy még a leginkább érintett nagy multinacionális vállalatok sem mernek nyilvánosan tiltakozni és néhány elszánt ország folytat reménytelennek tűnő utóvédharcokat, mint például Magyarország és Írország. Fura módon a hazai vállalkozások támogatásának bajnoka és a gonosz multik ellenségének képében tetszelgő magyar kormány védi a nagy multik érdekeit ebben az adóharmonizációs küzdelemben.

Ebben a „harcban” szinte az egyetlen kézzel fogható érve lehet a magyar kormánynak, hogy a korábban a szőnyeg alá seprert iparüzési adóra hivatkoznak és ezt próbálják beszámíttatni a harmonizálandó adó közzé. Az érvelés jogosságát jól mutatja az USA adóhivatala az IRS egyik statisztikája, amelyik az amerikai cégek külföldön fizetett adójára vonatkozik. Eszerint a 301 multinacionális cég által jelentett 2018-as adatok alapján Magyarországon cash (pénzforgalmi) alapon 28,5% míg accrual (eredmény) alapon 19,2% volt az átlagos adóterhelés, amivel ugyan nagyon elmaradunk a svédek 171 és 132%-jához képest,

de egyébként nem lógunk ki az átlagos európai országok hasonló adatai közül és ez messze magasabb, mint a holland vagy brit hasonló adat.⁵ A most megcélzott 15%-os minimum adószintet pedig bőven eléri a társasági adó iparüzési adó keverék. A rövidítések alapján lehet, hogy el kellene kezdeni beszélni a Tao-HIPA adóról. (Tao: társasági adó, HIPA: helyi iparüzési adó)

Hogyan tovább?

A legutóbbi önkormányzati választások után jelentősen átrendeződtek – különösen a nagyvárosokban – a politikai erőviszonyok. Ezzel párhuzamosan a rossz nyelvek szerint pont emiatt a kormány újabban mintha nyitottabbá vált volna az iparüzési adó átalakítására. Két jelentős lépés is történt az elmúlt egy évben.

Megteremtették a nagy beruházások helyszínéül szolgáló településeken az iparüzési adó átcsoportosításának lehetőségét a területileg illetékes megyei önkormányzathoz, amelyik saját döntése alapján oszthatja vissza az adót az érintett településeknek. Ehhez mindössze különleges gazdasági övezetté kell egy települést minősíteni. Göd, Dunaujváros a már jelenleg ismert példák. Az eddigi példánál érzékelhetően politikai szempontok is motiválták a döntést és egyelőre nem ítéhető meg, hogy az eddigi a települések között egyezkedésekkel kialakult osztozkodási arányokkal szemben milyen elvek alapján osztják újra majd az iparüzési adót. A várhatóan „vesztes” önkormányzatok számára viszont az általuk tervezett adóbevétel kiesése súlyos pénzügyi helyzetet eredményezhet.

A másik változás, hogy a Covid járvány gazdaságpolitikai kezelésének keretében a 4 milliárd nettó árbevételnél vagy mérlegfőösszeznél kisebb cégek (KKV-k) iparüzési adóját lefelezték. Ez a változás viszont már a nagy iparüzési adó bevételt realizáló településeknél okoz a korábban várthoz képest bevétel kiesést miközben az érintett vállalkozások lelkesen üdvözlik ezt az adócsökkentést.

Az adminisztrációs terhek csökkentése érdekében a bevételeket ma már egycsatornásan, egységes formátumban kell a NAV-on keresztül benyújtani. De az igazi nagy lépés még hátra van.

Előbb utóbb a teljes iparüzési adó adminisztrációját, ellenőrzését át kellene vennie a NAV-nak.

A beindult magyar változások, a fentiekben vázolt nemzetközi folyamatok alapján azonban az is előfordulhat, hogy erre már nem lesz szükség. Az egyik lehetséges forgatókönyv, hogy a társaságok jövőbeli adózását egy a társasági adó és iparüzési adó összevonásából létrejövő új, alapvetően a nyereséget terhelő központi adó fogja ellátni. Ez a megoldás biztosan egyszerűsítene az adórendszert és nem differenciálná tovább az önkormányzatok pénzügyi helyzetét és nem lenne szükség a mai körmönfont kiegyenlítő rendszerekre. Természetesen ennek az új központi adónak meghatározott részével vagy más állami támogatással kellene kompenzálni az önkormányzatokat a kieső adóbevétel miatt. De sajnos az önfinanszírozó, saját adóbevételeire támaszkodó önálló önkormányzatok eszméje ezzel egy időre biztosan elenyészne Magyarországon. Kérdés, hogy van-e valójában realitása ennek az eszmének? A választ a következő évek fogják megadni.

LÁSZLÓ CSABA⁶:

(A késve érkezett cikk kedvéért visszatartottuk a már betördelt folyóirat nyomdai előkészítését, így technikai okok miatt e számunk végére került az írás, mely tartalmilag a Konferencia rovatba tartozik – a szerk.)

Jegyzetek

1. Egy személyes megjegyzés. A szerző a kérdéses időszakban a magyar kormány adóügyekért is felelős pénzügyminiszteri posztját töltötte be és minden ellenkezése dacára került ez az új adónem elfogadásra. Ennek ellenére a legkevésbé sem vagyok büszke erre az adónemre.

2. A Big4 cégek közül a szerző akkori munkahelye a KPMG is ezt az álláspontot képviselte. A témával részletesen foglalkoztam 2005-ben Az első számú közellenség című cikkemben. Sok akkori szempont köszön ma is vissza. https://magyarnarancs.hu/publicisztika/az_elso_szamu_kozellenség_-_a_helyi_iparuzesi_adorol-64439

3. https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

A vonatkozó adatok a statutory tax rates és az effective tax rates link alatt megnyíló excel táblákban találhatóak.

4. A szerző lassan egy éve próbálja az EU Bizottság magyar irodáján keresztül korrigáltatni ezt a hibát egyelőre eredmény nélkül

5. <https://www.irs.gov/pub/irs-soi/18it01acbc.xlsx>

Az adóterhelés számok a vonatkozó excel tábla alapján végzett saját számítások.

6. A szerző a Budapesti Corvinus Egyetem tanára, volt pénzügyminiszter

